

Світлана Романюк,
доктор педагогічних наук, професор,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
Україна
svdelev@gmail.com

Svitlana Romanyuk
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Yurii Fedkovych Chernivtsi National University
Ukraine

МОДЕРНІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

MODERNIZATION PROCESSES IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM IN THE CONTEXT OF THE CHALLENGES OF THE INFORMATION SOCIETY

Початок ХХІ століття в історії людства ознаменований появою нового соціально-економічного феномена – інформаційного суспільства. Тобто, «суспільства знань», яке потребує якісно нової людини, конкурентоспроможного фахівця, самодостатньої особистості, а тому зумовлює перебудову освітніх систем, їх модернізацію відповідно до глобалізаційних викликів часу. Сьогодні нагальною потребою для більшості держав світу постає необхідність переходу від традиційної адаптаційної освітньої моделі, характерної для індустріального та постіндустріального суспільства, до моделі інноваційної, мета якої полягає у розвитку здатностей людини швидко й раціонально адаптуватися до швидкозмінних умов.

Ми поділяємо думку вчених (В.Андрущенко, Г.Артемчук, М.Білянська, І.Зязюн, В.Кремень, В.Луговий, С.Ніколаєнко, В.Огнев'юк, В.Семиченко, Т.Фініков, В.Яблонський та ін.), які слушно стверджують, що в умовах формування інформаційного суспільства основними функціями та характерними особливостями вищої освіти виступає не тільки передавання нагромадженого людством обсягу знань, навичок, але й підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних використовувати інноваційні, креативні підходи до вирішення конкретних виробничих завдань і проблем,

розвивати у новаторські здібності, ініціативність, підприємливість. Завдання вищої школи як соціального інституту полягає в тому, щоб сприяти професійній самореалізації індивіда, навчаючи його ефективній взаємодії з навколишнім природним і соціальним середовищем. Ключовими у даному аспекті виступають модернізаційні процеси освітніх систем.

Модернізація вищої освіти розкриває перед молодого людиною широкі можливості для вибору напряму освіти, спеціальності, рівня підготовки, форми освіти, розробки та реалізації індивідуальної стратегії освіти, а надалі – місця роботи (в територіальному розумінні), використання різноманітних джерел оплати навчання. Розширюються водночас і можливості суспільства: виникають варіанти отримання освіти і формування якісних знань.

Здійснюючи модернізацію освітніх систем, необхідно враховувати, що головною причиною кардинальних змін у житті людства/суспільства/людини є винахід інформаційно-комунікаційних технологій. Саме їх використання зробило наше суспільство швидкозмінним, сприяло формуванню якісно нового молодого покоління, що приходить до закладів вищої освіти здобувати не тільки професійну кваліфікацію, а й набувати життєво важливих компетенцій, здатність навчатися впродовж життя. Зазначене зумовлює необхідність модернізації освіти як найбільш масового соціального інституту формування й розвитку людського інтелекту та людських ресурсів. Адже сучасна освіта має забезпечувати виконання низки завдань, зокрема закласти підвалини для економічного успіху, політичної стабільності сталого суспільного розвитку тощо. Реалізація цих завдань можлива через створення системи підготовки фахівців, яка адекватно реагує на запити ринку праці та здатна прогнозувати його розвиток. В умовах сучасного суспільства знань актуалізувалась необхідність підготовки до життя активних громадян демократичного суспільства, їх особистісний розвиток, виокремлення дієвих наукових та освітніх пріоритетів, що забезпечать якісну підготовку фахівців.

Із викладеного випливає, що модернізація вищої освіти повинна здійснюватися у таких напрямках:

- 1) формування ставлення до людини як мети соціального процесу, а не засобу;
- 2) орієнтація на активізацію людського капіталу у вищій освіті і професійній підготовці, що базується на концепції гармонійного розвитку людини;
- 3) реформування системи вищої освіти і професійної підготовки є стратегічними для забезпечення якості фахівців;
- 4) продукування в процесі підготовки фахівця глибокої професійної компетентності і відповідальності при вирішенні завдань науково-технічного прогресу, соціального і культурного розвитку [3, с.2-3].

Тобто, йдеться про створення модернізованої моделі вищої освіти, здатної адекватно реагувати на глобалізаційні виклики часу. Зокрема, сучасна вища освіта України повинна орієнтуватися на кон'юнктуру попиту та пропозиції на національному та світових ринках праці, які вимагають забезпечення підготовки робочої сили, професійно-кваліфікаційні параметри якої відповідають потребам соціально-економічного розвитку суспільства, виступають як визначальні чинники росту конкурентоспроможності людських ресурсів. Її головне завдання – професійніше готувати людину до життя в інформаційному суспільстві, суспільстві знань та інновацій. Вхідження світу у науково-інформаційний тип прогресу зумовлює необхідність формування людини з інноваційним типом мисленням, інноваційною культурою, здатністю до інноваційної діяльності. Важливим у цьому процесі постає перехід до інноваційних моделей навчання, які характеризуються системним запровадженням комплексів педагогічних методів і прийомів, спрямованих на постійне залучення здобувачів вищої освіти до активної навчально-пізнавальної діяльності, що характеризується інтенсивною багатосторонньою комунікацією суб'єктів діяльності (інтерацією), обміном інформацією, результатами діяльності між учасниками освітнього процесу. Таке навчання спонукає студентів до ініціативності, творчого підходу та активної позиції у всіх видах зазначеної

діяльності, передбачає не отримання, а здобування, створення, конструювання знань, умінь, компетентностей, що значно підвищує результативність навчання.

Організація такого навчання передбачає системне застосування інноваційних технологій, за допомогою яких реалізуються виявлені підходи, а саме: технологія кооперативного навчання, ігрова технологія, проектна технологія, технологія розвитку критичного мислення, технологія навчання на основі дебатів і дискусій, ситуаційного навчання.

Запровадження названих та інших інноваційних технологій вимагає нових принципів організації освітнього процесу, нового типу відносин між викладачем і студентом, досконалого володіння новітніми інформаційно-комунікаційними засобами навчання, тобто нової філософії освітньої діяльності.

В освітньому процесі важливо враховувати і той фактор, що обсяг знань в інформатиці зростає за кожні п'ять місяців удвічі, тому і викладач, і студенти повинні постійно займатися самовдосконаленням, самоосвітою, відповідально виконувати свої обов'язки, займатися дослідницькою діяльністю.

За цих умов вирішального значення набуває саме статус професорсько-викладацького складу, рівень його професійно-педагогічної майстерності, здатність продукувати новаторські ідеї і втілювати їх у практику підготовки сучасних фахівців, спроможність оперативної й адекватної реакції на суспільні зміни, неоднозначні виклики сьогодення. Адже система освіти визнана сьогодні найважливішою сферою існування суспільства знань і має постійно відповідати на різні виклики мінливого світу та реагувати на будь-які трансформації соціуму. Саме тому в світі ведуться пошуки більш ефективної освітньої політики і здійснюється перехід до гнучких високотехнологічних систем на основі застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Адже у суспільстві з інноваційною економікою важливе значення надається «виробництву знань» та працівнику, який творчо застосовує ці знання. Завдання останнього – не тільки використовувати наявні знання, а й брати участь у виробництві нових знань на робочому місці, сприяючи зростанню ефективності своєї діяльності. Відповідно, змінюється і зміст освітнього процесу. Замість того щоб бути джерелом знань, викладач тепер повинен виступати в ролі керівника та організатора процесу навчання.

Тому система вищої освіти України, якщо вона хоче мати реальні конкурентні переваги в сучасному глобальному середовищі, повинна будуватися на адекватному використанні новітніх технологій і бути готовою реагувати на ті зміни, які ці технології несуть в освітній процес.

Водночас технологізація системи вищої освіти дасть можливість вирішити проблему «інтенсифікації процесу передачі знань та вивести на якісно новий рівень не тільки сам процес організації навчання, а й істотно впливатиме на сприйняття та засвоєння необхідної інформації» [1, с.58]. Крім того, «для української освіти особливо актуальним є питання щодо співвідношення глобалізму, інтеграції, що формалізують підходи до освіти, з національним характером освіти, культурно-історичними цінностями українського народу, його традиціями й духовністю. Саме виходячи з цієї дилеми, можна вибудувати ефективну освітню політику» [2, с.266]. Сьогодні вища освіта, наприклад, зуміла справитися з появою дистанційного навчання, адаптувавшись до його вимог. Адже нові технології якісно змінюють освітній процес, який здійснюється без особистого спілкування викладача і студента. І саме на інформаційні технології покладається функція передачі знань та контролю за їх засвоєнням.

Отже, викладені вище міркування дають підстави стверджувати, що серйозні виклики, які постали перед системою освіти в інформаційному суспільстві, без її суттєвої модернізації вирішити не можливо. Щоб сформувати у майбутніх фахівців зазначені якості, сам педагог має постійно

засвоювати і реалізовувати все нові й нові можливості сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі вищої школи.

Література

1. Задорожна О.М. Дистанційна освіта в Україні: реалії сьогодення. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 2020. Вип. 24. С.56-67.
2. Кивлюк О.П. Глобалізаційна спрямованість освітніх трансформацій. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*. 2014. Вип. 88. № 9. С. 263 – 267.
3. Шинкарук В. Основні напрями модернізації структури вищої освіти України. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. <http://www.mon.gov.ua>